

6. Гридина, Т.А. Приколы «Русского радио»: новые жанры медиадискурса в свете традиционной смеховой культуры / Т.А. Гридина // Политическая лингвистика. – 2014. – № 2. – С. 34–38.
7. Гухман, М.М. Введение // Типы наддиалектных форм языка. – М., 1981. – С. 3–19.
8. Жельвис, В.И. Поле брани: сквернословие как социальная проблема / В.И. Жельвис. – М.: НИЦ Ладомир, 2001. – 349 с.
9. Моисеев, Б.А. Оренбургский областной словарь / Б.А. Моисеев. – Оренбург: Изд-во ОГПУ, 2010. – 192 с.
10. Шахнарович, А.М. Языковая ситуация / А.М. Шахнарович // Лингвистический энциклопедический словарь. – М., 1990. – С. 616–617.

Пётр Дарашчонок

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

ГАЗЕТА «ИЗВЕСТИЯ ВОЕННО-РЕВОЛЮЦИОННОГО КОМИТЕТА г. ВИТЕБСКА» Ў ГАДЫ ГРАМАДЗЯНСКОЙ ВАЙНЫ І ЗАМЕЖНОЙ ВАЕННАЙ ІНТЭРВЕНЦЫІ

Губернская газета «Известия Военно-революционного комитета г. Витебска» была адным з першых выданняў, якія ўзніклі як друкаваныя органы рэвалюцыі пасля звяржэння самадзяржаўя ў лютым 1917 г. У сакавіку – маі 1917 г. у Віцебску выходзілі «Известия Совета солдатских и рабочих депутатов». З 12 ліпеня па 3 верасня газета выдавалася пад загалоўкам «Известия Витебских Советов крестьянских, солдатских и рабочих депутатов», усяго з 18 мая па 12 лістапада ўбачылі свет 146 нумароў гэтага губернскага выдання. «Небальшавіцкі» адрэзак гісторыі газеты да пачатку Кастрычніцкай рэвалюцыі, які на працягу савецкага часу амаль не цікавіў даследчыкаў друку, данёс да нашага часу яшчэ некалькі малавядомых звестак. З 5 верасня па 24 кастрычніка выйшлі №№ 1–15 «Известий Витебского губернского Совета крестьянских депутатов» (рэдактар Н.С. Асланаў), а з 31 жніўня на працягу пэўнага часу выдавалася газета «Бюлетень Витебского губернского Совета крестьянских депутатов» [1, с. 67].

29 кастрычніка (11 лістапада) 1917 г. выйшаў першы нумар газеты «Известия Военно-революционного комитета г[орода] Витебска» [3, с. 87]. Выданне, якое ад пачатку свайго заснавання знаходзілася пад уплывам эсэраў і меншавікоў, перайшло на бальшавіцкія пазіцыі. На працягу наступных сямі гадоў назва газеты некалькі разоў мянялася, нязменным да яе перайменавання ў «Зарю Запада» заставалася хіба толькі слова «Известия». Першым рэдактарам газеты ў паслякастрычніцкі час стаў Васіль Панцеляймонач Грабоўнік.

Нарадзіўся ён 17 жніўня 1886 г. у вёсцы Дзесарская Слабада былога Чэркаскага павета Кіеўскай губерні ў сялянскай сям’і. У аўтабіяграфіі,

датаванай 25 снежня 1918 г., ён пісаў: «З 13-гадовага ўзросту я ў летні час знаходзіўся з бацькам на адыходных работах у рудніках, на пабудове чыгунак у Херсонскай і Екацерынаслаўскай губернях. На зіму вярталіся дамоў, і я наведваў народнае вучылішча» [2]. У 1906 г. В.П. Грабенік скончыў лясную школу і служыў некалькі гадоў у розных лясніцтвах. Цвёрдыя палітычныя перакананні, якія прывялі яго ў 1917 г. у партыю большавікоў, В.П. Грабенік атрымаў яшчэ ў 1910–1912 гг., калі пазнаёміўся з марксісцкай літаратурай.

У гады Першай сусветнай вайны быў прызваны ў царскую армію.

З часоў Лютаўскай рэвалюцыі 1917 г. В.П. Грабенік вёў шырокую рэвалюцыйную работу ў войсках. Ён быў выбраны старшынёй ротнага, а затым і дывізіённага камітэта. У 1917 г. В.П. Грабенік аказаўся сярод 40-тысячнага гарнізона салдат г. Віцебска, прымаў актыўны ўдзел ва ўстанаўленні Савецкай улады ў горадзе і губерні. Акрамя абавязкаў рэдактара газеты «Известия...» ён выконваў іншыя адказныя даручэнні губернскага камітэта партыі большавікоў. Як член губкома, ён з'яўляўся камісарам тэлеграфа, друкарняў, членам і намеснікам старшыні секцыі юстыцыі губвыканкома, загадваў губернскім аддзелаў народнай асветы. З чэрвеня 1918 г. яму была даручана адказная пасада загадчыка Віцебскага губернскага зямельнага аддзела.

У сваіх успамінах К. Коласаў, былы супрацоўнік газеты «Віцебскі рабочы», прыводзіў словы журналіста С. Мерліна, які працаваў у гады грамадзянскай вайны з першым рэдактарам «Известий»: «Мне і да гэтага часу надзвычай выразна ўяўляецца рэдкая крышталёная чыстая асоба тав. Грабеніка. Такім я помню яго па асабістых успамінах і з расказаў блізкіх да яго асоб. Гэта быў селянін-самавучка з велізарнай працалюбнасцю, беззапаветнай адданасцю ідэям камунізма. Як цяпер бачу яго высокую постаць, сухі маршчыністы твар з сур'ёзным, часта дабрадушным позіркам. Насіў ён моцна панашанае паліто і чаравікі з дзясяткамі латаў. Ён у гэтым немагчымым касцюме ездзіў, нягледзячы ні на якое надвор'е, у самы разгар кулацкіх паўстанняў па самых небяспечных месцах губерні. Карыстаўся ён велізарным уплывам і ў партыі, і сярод сялянства. Працаваў ён як вол, то па справах партыі, то ў земадзеле, то для газеты, куды ён штодзённа даваў вершы, уважліва сачыў за ўсімі справамі рэдакцыі. Ён ухітраўся разам з тым і працаваць для працягу сваёй адукацыі. У яго пакоі, скрозь заваленым кнігамі, я часта заставаў яго ў гадзіну або дзве ночы над спецыяльнымі выданнямі па аграмяі, статыстыцы і нават над англійскім падручнікам» [2].

У гады грамадзянскай вайны Віцебск абмінулі хвалі нямецкай і польскай акупацыі. Па падшыўках газеты за 1919 г., 1920 г., 1922 г. са сховішчаў Нацыянальнай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь можна прасачыць, як асвятляліся падзеі ў свеце, савецкай Расіі і губернскім Віцебску з пункту гледжання журналістаў і мясцовых улад.

Адкрываўся нумар публікацыямі аб падзеях на франтах грамадзянскай вайны. Перадавы артыкул ці тое, што яго замяняла, нярэдка быў вельмі лаканічным. Напрыклад, у матэрыяле «Проводы Питерских коммунистов на фронт» (Известия, 1919, 5 кастр.) налічвалася не болей за 50 радкоў. Такім жа кароткім матэрыялам – «Успокоение смерти подобно» – адкрываўся нумар ад 30 мая 1920 г. Важнымі рэдакцыя лічыла кароткія паведамленні з «гарачых кропак»: «Деникинское "освобождение"» (1919, 5 кастр.) «На красных фронтах» (1920, 30 мая) і інш., якія змяшчаліся тут жа, пад перадавым артыкулам.

Дастаткова прадстаўнічай у гады грамадзянскай вайны была тэма міжнароднага жыцця. Інфармацыйныя паведамленні з-за мяжы былі размешчаны ў асноўным на 1-й і 2-й старонках выдання. Геаграфія паведамленняў і тэматыка матэрыялаў 1-й старонкі звязваліся з камуністычным і рабочым рухам за мяжой: «Еще одно правительство» (Парыж), «Под знамя коммунизма» (Ліон), «Англия накануне революции», «Забастовка английских железнодорожников», «Финские рабочие и Коммунистический Интернационал». Закежная інфармацыя на II паласе групавалася ў падборках «У белых» (паведамленні з Латвіі), «В когтях польской шляхты» і інш. (Известия, 1919, 5 кастр.).

Характэрнымі для часоў грамадзянскай вайны былі і рубрыкі, пад якімі друкаваліся падборкі матэрыялаў: «Мировая революция», «В белом стане», «Польский фронт», «Последние известия». Дастаткова падрабязна асвятляліся і падзеі ўнутранага жыцця маладой краіны Саветаў, дзе змяшчалася інфармацыя як з акупаваных тэрыторый, так і з раёнаў, дзе была ўстаноўлена бальшавіцкая ўлада («На красной Волге», «Восстание в Кубанской области», «Откровенное признание Пуришкевича»).

Трэцяя і чацвёртая старонкі «Известий» былі запоўнены разнастайнымі матэрыяламі аб мясцовым жыцці. Там друкаваліся інфармацыйныя падборкі «По нашей губернии», «Партийная жизнь», «Рабочая жизнь», «Красная молодежь», «Хроника». Пераважна на апошняй, 4-й старонцы, друкаваліся паведамленні, аб'явы, розныя зводкі і іншая інфармацыя.

Пасля заканчэння грамадзянскай вайны «Известия Витебского губисполкома и губкома РКП(б)» выходзіла як штотдзённае выданне і, у адпаведнасці з адменай бясплатнага распаўсюджвання, пераводзілася на падпіску. Інфляцыя закранула і газетную справу – 25 мая 1922 г. у выданні была змешчана аб'ява аб тым, што адзін нумар «Известий» у г. Віцебску каштаваў 60.000 руб., у правінцыі – 70.000 рублёў. З мэтай больш шырокага распаўсюджвання выдання прадугледжвалася і калектыўная падпіска для рабочых і служачых. Тыраж газеты складаў 4000 экз.

У 1922 г. змяніўся на больш умераны тон публікацый, у якіх асвятляліся падзеі міжнароднага і ўнутранага жыцця. Рубрыкі мяняліся ў залежнасці ад

галоўных падзей ў краіне і за мяжой: «За рубежом», «По советской России», «На голодном фронте», «Партийная жизнь», «Хроника». Калі ў Віцебску і губерні распачалася кампанія па збору «царкоўных каштоўнасцей», за якія можна было набыць хлеб і іншыя прадукты, газета стала друкаваць на сваіх старонках падборку «Для голодающих Поволжья» («На голодном фронте»). У публікацыях рубрыкі змяшчаліся звесткі аб назвах, вазе і колькасці прадметаў царкоўнага ўжытку з каштоўных металаў, якія перадаваліся з храмаў мясцовым уладам.

У гады грамадзянскай вайны прозвішча рэдактара на старонках газеты «Известия» па зразумелых прычынах не афішыравалася, звычайна на апошнім паласе нумара можна было ўбачыць подпіс «Редакционная коллегия». Але ў пачатку 20-х г. газета пачала змяшчаць прозвішчы сваіх галоўных рэдактараў. Па няпоўных звестках рэдактарамі выдання пасля В.П. Грабеніка працавалі Меерзон, абавязкі рэдактара часова выконвалі М. Поташ, Н. Рапапорт.

У 1924 г. віцебскія «Известия» (пазней – «Заря Запада») набылі надзвычайную папулярнасць у чытачоў Віцебска і Віцебскай акругі. Газету рэдагаваў М. Горны (Іванковіч), былы рэдактар сенненскай газеты «Факел», якая закрылася з-за фінансавых цяжкасцей падчас крызісу друку 1922–1923 гг. У газеце працавалі супрацоўнікі: С. Мерлін, Яхнін, Абрам Курцік (пазней – рэдактар «Чырвонай змены»), К. Коласаў. Намеснікам рэдактара з’яўляўся Мацвей Бераснеў (Табінскі), які ў снежні 1924 г. пасля арганізацыі акруговага сялянскага друку быў накіраваны рэдактарам у полацкую акруговую газету «Полоцкий пахарь».

Такім чынам, газета «Известия Военно-революционного комитета г. Витебска», папярэдніца сённяшняй газеты «Віцебскі рабочы», была адным з першых беларускіх выданняў, якія пачалі адлік сваёй гісторыі ў рэвалюцыйны час (1917–1921 гг.). Выданне з’яўлялася актыўным правадніком бальшавіцкай палітыкі на Віцебшчыне і ў перыяд самай напружанай барацьбы супраць замежнай ваеннай інтэрвенцыі яе рэдактары і супрацоўнікі зрабілі вялікі ўнёсак у справу мабілізацыі насельніцтва рэгіёна на барацьбу са знешнімі ворагам, аказвалі неабходную інфармацыйную падтрымку органам савецкай улады на месцах пры вырашэнні ідэалагічных пытанняў, праблем эканамічнага, вытворчага і культурна-асветніцкага жыцця.

Літаратура

1. Газеты Беларусі. 1776–1975. Бібліяграфічны паказальнік. Складальнікі: Л.М. Няхайчык, Ю.А. Ерашэвіч, В.Я. Бакуновіч. – Мінск, 2003. – 316 с.
2. Коласаў, К. Першы рэдактар / К. Коласаў // Віцебскі рабочы. – 1967. – 19 лістапада.
3. Марцелев, С.В. Печать Советской Белоруссии (исторический очерк) / С.В. Марцелев. – Минск, Беларусь, 1967. – 512 с.

ГЛЫТОК ЖЫВОЙ ВАДЫ

У кожнага з нас шчаслівыя імгненні жыцця абавязкова звязаны з людзьмі, што пакінулі ў нашых сэрцах незабыўныя ўражанні. Я ўдзячна лёсу за сустрэчу з Барысам Васільевічам Стральцовым, магчымасць працаваць з ім у адным калектыве. І хоць я не была яго студэнткай, але лічу яго сваім Настаўнікам.

Ён быў ва ўсім адметны: у сваёй творчай індывідуальнасці, у якой гарманічна спалучаліся публіцыстычны, мастацкі і навуковы напрамкі, у грамадзянскай пазіцыі, дзе заўсёды прысутнічала ўласнае меркаванне – важнае, абгрунтаванае; у незвычайнай абаяльнасці, адкрытасці; ва ўласцівым яму пачуцці гумару і самаіроніі, у сяброўстве, дзе былі шчырасць, цеплыня, добразычлівасць, прязнасць, гатоўнасць дапамагчы, падтрымаць; у бязмежнай любові да сваіх родных і блізкіх.

Б.В. Стральцоў знаходзіўся ў несупынным творчым пошуку, хацеў паспрабаваць сябе ў розных відах дзейнасці і з маладых гадоў мэтанакіравана рабіў гэта. Жыццёвыя этапы Б.В. Стральцова, напоўненыя напружанай працай, засведчым паслядоўнасць яго дзеянняў і заканамернасць шматлікіх творчых дасягненняў. Ён быў вельмі таленавітым чалавекам, да таго ж – няўрымслівым, энергічным.

А яшчэ ён быў жыццялюб, нягледзячы на тое, што належаў да пакалення падлеткаў, якіх жорстка апаліла вайна, але, як казаў сам Барыс Васільевіч, «дзякуй Богу, не зрабіла жорсткімі» [2, с. 148].

Насычаная журналісцкая праца абумовіла зварот Б.В. Стральцова да мастацкай прозы. «Журналісты, узбагаціўшыся ў ходзе практычнай работы жыццёвым вопытам, шматфарматнымі назіраннямі, становяцца пісьменнікамі» [1, с. 3], – адзначаў ён, маючы на ўвазе і сябе. У кнізе «Капуснік, або Лад жыцця» (2007) ён напісаў: «Знаёмствы, заведзеныя падчас работы ў газеце «Савецкая Радзіма» асобнымі эпізодамі, а то і сюжэтай канвой значацца ў мастацкіх творах, якія я пачаў пісаць пазней, калі назапасіў жыццёвага вопыту, назіранняў, навучыўся вобразна ўспрымаць праявы навакольнага свету, зразумеў, што такое творчае ўяўленне, вызначыў для сябе межы творчай фантазіі» [1, с. 74].

Шмат карыснага для пісьменніцкай дзейнасці дала праца ў «Чырвонай змене», на старонках якой: вядомыя пісьменнікі «друкавалі вершы, прозу, эсэ, збіраліся гуртам у літаратурным аб'яднанні, абмяркоўвалі свае творы, раіліся, спрачаліся, рукаліся на дружбу» [2, с. 84].

Барыс Васільевіч засведчыў таксама, што работа ў «Звяздзе» ўмацавала яго навыкі не толькі ў публіцыстычнай, але і ў мастацкай творчасці, асабліва